

Strzelczyk, Jerzy

"Menschen im Mittelalter : Gesammelte Forschungen, Betrachtungen, Bilder",
Wolfram von den Steinen ; hrsg. von
Peter von Moos, Bern-München 1967 :
[recenzja]

Przegląd Historyczny 63/1, 149

1972

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

grafii, która stanowi cenne i oryginalne studium wzbogacające naszą wiedzę w zakresie starożytnych doktryn politycznych.

Z zauważonych usterek notując błędnie podaną na s. 35 datę śmierci Platona 447 r. p.n.e. zamiast 347 r. p.n.e. oraz na s. 36 datę powstania „Areopagityku” Izokratesa 454 r. p.n.e. zamiast 354 r. p.n.e. Za wadę publikacji należy uznać brak bibliografii, zwłaszcza że autor przytacza w przypisach imponującą ilościowo, i to możliwie najnowszą, wielojęzyczną literaturę.

Romuald Turasiewicz

Wolfram von den Steinen, *Menschen im Mittelalter. Gesammelte Forschungen, Betrachtungen, Bilder*. Herausgegeben von Peter von Moos, Francke Verlag, Bern-München 1967, s. 354.

16 rozpraw i szkiców wybitnego mediewisty z lat 1931—1965 zaopatrzonych wstępem jego ucznia P. von Moosa, bibliografią (około 200 pozycji) i skorowidzem, prezentują czytelnikowi obszerny wybór i dają pogląd na rozległość horyzontów badawczych autora, specyficzną metodę dziejopisarską i nader kontrowersyjną historiozofię. Wybór siłą rzeczy pomija większe dzieła Steinena, znanego głównie z obszernej monografii „Notker der Dichter und seine geistige Welt” t. I—II, Bern 1948 oraz rozległych syntez: „Der Kosmos des Mittelalters. Vom Karl dem Grossen zu Bernhard von Clairvaux” (Bern 1959, II wyd. 1967) i „Homo caelestis. Das Wort der Kunst im Mittelalter” (t. I—II, Bern 1965). Pomija także prace wymagające materiału ilustracyjnego, publikacje niemediewistyczne oraz recenzje. Uwzględnione rozprawy skupiają się wokół kilku okresów. Kultury dworu i okresu karolińskiego dotyczą: artykuł o domniemanych własnoręcznych glossach Karola Wielkiego w rękopiśmie *Libri Carolini*, obszerniejsza rozprawa o stosunku Karola do trzech generacji poetów i odwrotnie (Paweł Diakon, Alkuin, Angilbert, Teodulf z Orleanu, Dungal, Modoin [Naso], epos z Paderborn [*Karolus Magnus et Leo papa*]), encyklopedyczny artykuł o Notkerze (z „Die Grossen Deutschen”) oraz rozprawa o formularzu Notkera. Z innej dziedziny na uwagę zasługuje artykuł o elementach autobiograficznych w nagrobku i dokumentach św. Bernwarda, biskupa Hildesheimu (993—1022). Po raz pierwszy w języku niemieckim ukazały się rozprawy o Abelardzie i Bernardzie Silvestris (po francusku w „Cahiers de civilisation médiévale”, 1966). Głównie postaci poety Hildeberta z Lavardin dotyczy programowy artykuł pt. „Humanismus um 1100”. Osobne rozprawy poświęcone zostały początkom kultury literackiej w Bazylei z naciskiem na twórczość poety Wernera z przełomu XI i XII w., postaciom Franciszka z Asyżu i Fryderyka II, oraz anonimowemu poematowi *Invitatio amicae*. Niewielki szkic ilustruje trudności edytorskie mediewistyki na przykładzie kilku strofek z *Carmina Burana*. Zbiór zamyka piękna praca o stosunku Goethego do średniowiecza; charakter antologii jednak lepiej symbolizuje pierwsza z zamieszczonych w niej rozpraw: „Heilige als Hagiographen” (papież Grzegorz Wielki [Benedykt z Nursji], Bernard z Clairvaux [Malachiasz prymas Irlandii], Bonawentura [Franciszek z Asyżu]; autor nie uwzględnił niestety żywotu św. Romualda pióra Piotra Damiani ani żywotu św. Wojciecha pióra Brunona z Kwerfurtu). Nie jest to historiografia, do jakiej przywykliśmy; są to pasjonujące impresje o ludziach średniowiecza widzianych oczyma współczesnych. Rzadka erudycja autora, szczególne umiłowanie przedmiotu oraz ogromny dar syntezy nie pozwalają mediewiście przejść obojętnie obok wymienionego zbioru, mimo całej jednostronności ujęcia i jakże nam odległej koncepcji filozoficznej dzieła.

Jerzy Strzelczyk